

Saistītie šķirķļi

[Krievijas–Japānas karš](#) [lielinieki](#)

[Pirmais pasaules karš](#)

[Somijas pilsoņu karš](#)

Gustavs Mannerheims

(pilnajā vārdā Karls Gustavs Emīls Mannerheims, *Carl Gustaf Emil Mannerheim*;
04.06.1867. Askainenā, Somijā–27.01.1951. Lozannā, Šveicē. Apbedīts Hietaniemi
kapos Helsinkos)

somu karavīrs un valstsvīrs. Krievijas Impērijas armijas
ģenerālis, Somijas armijas virspavēlnieks trijos karos un Somijas
valsts vadītājs 12.12.1918.–30.07.1919. un 04.08.1944.–
06.03.1946.

Saturs

Kopsavilkums

Ģimene un izglītība

Profesionālā un sabiedriskā darbība

Svarīgākie darbi un sasniegumi

Sasniegumu novērtējums

Valsts un sabiedrības vērtējums

Atspoguļojums mākslā un literatūrā

Saistītie šķirķļi

Tīmekļa vietnes

Ieteicamā literatūra

Kopsavilkums

G. Mannerheims ieņēma svarīgākos amatus Somijas valstī laikā, kad Somija ieguva neatkarību (1918–1919), Otrā pasaules kara laikā un tūlīt pēc tā (1939–1946).

G. Mannerheims būtiski ietekmēja Somijas neatkarības un valsts demokrātiskās politiskās sistēmas saglabāšanu Somijai kritiskos vēstures brīžos.

Ģimene un izglītība

G. Mannerheims dzimis zviedru valodā runājošā aristokrātu ģimenē. Vairāki tuvi radinieki no tēva puses ieņēma augstus civildienesta amatus, un mātes radinieku vidū bija ievērojami uzņēmēji. 1892. gadā G. Mannerheims apprecējās ar Anastasiju Arapovu (*Анастасия Николаевна Маннергейм*), krievu ģenerāļa meitu. Pāris

praktiski izšķīrās 1903. gadā (oficiāli 1919. gadā), un viņiem bija divas meitas – Anastasija (*Anastasie “Stasie” Mannerheim*) un Sofija (*Sofia “Sophie” Mannerheim*). 1882. gadā G. Mannerheims tika uzņemts Somijas kadetu skolā (*Suomen Kadettikoulu*), bet 1886. gadā – atlaists par disciplinārpārkāpumiem. Tomēr 1887. gadā G. Mannerheimam izdevās iekļūt Nikolajevas kavalērijas skolā (*Николаевское кавалерийское училище*) Pēterburgā (beidza 1889. gadā) un pēc tam izveidot veiksmīgu militāro karjeru Krievijas armijā. Lai gan viņa dzimtā valoda bija zviedru, un viņš brīvi runāja arī vācu, krievu un franču valodā, somu valodu G. Mannerheims iemācījās tikai pēc atgriešanās no militārā dienesta Krievijā. G. Mannerheims pats bija izvēlējis lietot vārdu Gustavs, jo viņa radnieki vidū bija gan Karls, gan Emīls, gan Karls Gustavs Mannerheims. G. Mannerheims mēdza lietot arī vārda somisko versiju – Kustā Mannerheims (*Kustaa Mannerheim*).

Profesionālā un sabiedriskā darbība

G. Mannerheims aptuveni 30 gadus dienēja dažādos militāros amatos Krievijas armijā, piedaloties Krievijas–Japānas karā 1904.–1905. gadā. 1906.–1908. gadā viņš veica divu gadu ekspedīciju no Turkestānas uz Pekinu. Bez militārās izlūkošanas ekspedīcija bija nozīmīga arī etnogrāfiskās izpētes datu vākšanā. Pirmajā pasaules karā G. Mannerheims dienēja līdz 1917. gada rudenim augstos štāba amatos Austroungārijas un Rumānijas frontē. Krievijas armijā sasniedza VI kavalērijas korpusa komandiera amatu un ģenerālleitnanta pakāpi, apbalvots ar Svētā Jura krustu. Pēc atvaļināšanās no Krievijas armijas G. Mannerheims atgriezās Somijā, kur Somijas Senāts (*Suomen senaatti*) viņu 01.1918. iecēla par 12.1917. neatkarību proklamējušās Somijas armijas virspavēlnieku (*ylipäälikkö*). Kad 05.1918. Somijas pilsoņu karš (*sisällissota*) beidzās ar Somijas valdības uzvaru, G. Mannerheims atkāpās no virspavēlnieka amata, jo iebilda pret Somijas valdības plāniem sasaistīt Somiju politiski ar Vāciju.

Pirmajam pasaules karam beidzoties ar Vācijas sakāvi, G. Mannerheims, kuram bija labas attiecības ar Rietumu lielvarām, atkal tika iecelts par Somijas armijas virspavēlnieku un vienlaikus arī par Somijas reģentu (*valtiohoitaja*). 07.1919. parlaments ievēlēja pirmo Somijas prezidentu. Labējie atbalstīja G. Mannerheimu, bet par prezidentu ar centra un kreiso balsīm tika ievēlēts Kārlo Juho Stolbergs (*Kaarlo Juho Ståhlberg*). Pēc tam G. Mannerheims atteicās no saviem pienākumiem un vairāk pievērsās privātajai dzīvei. 1920. gadā G. Mannerheims nodibināja Mannerheima Bērnu aizsardzības savienību (*Mannerheimin Lastensuojeluliitto*), kas viņa vadībā izvērtās par nozīmīgu nevalstisko organizāciju. G. Mannerheims bija arī Somijas Sarkanā Krusta (*Suomen Punainen Risti*) Centrālās valdes priekšsēdētājs no 1921. gada līdz savai nāvei 1951. gadā. G. Mannerheims atgriezās pie valdības pienākumu pildīšanas 1931. gadā, kad prezidents Pērs Evinds Svinhufvuds (*Pehr Evind Svinhufvud*) viņu iecēla par Aizsardzības padomes (*Puolustusneuvosto*) priekšsēdētāju.

30.11.1939. Padomju Savienībai uzbrūkot Somijai, G. Mannerheims trešo reizi tika iecelts par Somijas armijas virspavēlnieku. G. Mannerheims ieņēma šo amatu visu laiku līdz 31.12.1944. Otrā pasaules kara laikā G. Mannerheims bija viens no aptuveni piecu cilvēku grupas, kas faktiski vadīja valsti. Eduskunta (parlaments) G. Mannerheimu par prezidentu ievēlēja 04.08.1944. G. Mannerheims no prezidenta amata atkāpās 06.03.1946. un lielāko daļu atlikušās dzīves pavadīja Šveicē, cenšoties rūpēties par savu vājo veselību. Šveicē G. Mannerheims ar palīgiem uzrakstīja savus memuārus, kas tika publicēti kā divu sējumu darbs neilgi pēc G. Mannerheima nāves 1951. gadā.

Svarīgākie darbi un sasniegumi

Pusi savas profesionālās karjeras G. Mannerheims pavadīja Krievijas Impērijas armijā un guva lielus panākumus. Tomēr G. Mannerheims ir vislabāk pazīstams ar savu darbību karjeras otrajā daļā pēc tam, kad viņš 1917. gada rudenī atgriezās Somijā 50 gadu vecumā. G. Mannerheima pirmais nozīmīgais sasniegums bija Somijas valdības bruņoto spēku vadīšana līdz uzvarai Somijas pilsoņu karā 1918. gada pavasarī. Krievijas armijā bija vairāki somu izcelsmes ģenerāļi, bet G. Mannerheims tika atzīts par kompetentāko no viņiem. Bija strauji jāizveido Somijas armija, karavīrus vajadzēja nodrošināt ar visu nepieciešamo, un viņi bija jāapmāca. Armijas stratēģiskā un operatīvā vadība bija sarežģīts uzdevums. G. Mannerheimam bija galvenā loma šo jautājumu risināšanā.

Nākamais svarīgais uzdevums bija būt Somijas pirmajam valsts vadītājam. Pirmā pasaules kara beigās Somijai nācās saraut līdzšinējo sadarbību ar Vāciju un nodibināt labas attiecības ar Rietumu lielvalstīm. G. Mannerheims bija īstā persona, lai vadītu šīs politikas izmaiņas, jo viņš bija anglofils un jau bija izveidojis personiskas attiecības ar vairākiem vadošajiem Rietumu lielvalstu politiķiem. G. Mannerheimam bija galvenā loma tajā, ka Rietumu lielvalstis 1919. gada pavasarī atzina Somijas neatkarību un nosūtīja Somijai palīdzībai lielu daudzumu pārtikas, kas ļāva Somijai 1919. gadā izvairīties no bada. 1919. gada vasarā G. Mannerheims arī apstiprināja Somijas konstitūciju, kas padarīja Somiju par parlamentāru demokrātiju. Retrospektīvi, iespējams, G. Mannerheima nozīmīgākais mērķis bija lielnieku sakāve.

G. Mannerheims būtu gribējis, lai Somijas armija būtu atbalstījusi krievu balto (pretlielniecisko) kustību un uzbrukusi Petrogradai 1919. gada rudenī. Tomēr šīs ieceres izgāzās, jo krievu balto ģenerāļi neakceptēja Somijas neatkarību bez ierunām, un Rietumu lielvalstis neuzņēmas pietiekami skaidras saistības, lai atbalstītu uzbrukumu. Vairāki pētnieki (un lielnieku vadītājs Vladimirs Leņins, *Владимир Ильич Ленин*) vēlāk aplēsa, ka Somijas armijas uzbrukums, iespējams, būtu novedis pie Petrogradas ieņemšanas un pat lielnieku valdības krišanas.

20. gs. 20. gados, kad G. Mannerheims nepildīja valdības pienākumus, viņš centās īpaši veicināt bērnu veselības aprūpi un mazināt spriedzi starp bijušajām Somijas pilsoņu karā karojušajām pusēm. 20. gs. 30. gadu sākumā atgriežoties aizsardzības resora vadībā, G. Mannerheims stingri centās panākt armijas nostiprināšanu. Taču Somijas galvenās partijas viņa bažas par starptautiskās situācijas pasliktināšanos neuztvēra nopietni, un G. Mannerheima pieprasītie budžeta palielinājumi tika īstenoti tikai aptuveni gadu pirms Otrā pasaules kara sākuma. Otrā pasaules kara laikā G. Mannerheims Somijas armijas virspavēlnieka amatā būtiski ietekmēja to, ka Ziemas karš (*Talvisota*, 1940) un Turpinājuma karš (*Jatkosota*, 1944) beidzās ar Somijas neatkarības nosargāšanu. Padomju Savienība mēģināja iekarot Somiju, taču Somijas armijas efektīvā pretestība bija galvenais faktors, kas Padomju Savienībai liedza sasniegt savu mērķi. G. Mannerheima samiernieciskā iekšpolitika veicināja Somijas sabiedrības vienoto nostāju kara laikā. 1944. gada rudenī Somija atteicās no sadarbības ar Vāciju un parakstīja pamieru ar Padomju Savienību, un G. Mannerheims izrādījās piemērota persona, kas varēja pārorientēt Somijas ārpolitiku un garantēt nacionālās vienotības saglabāšanu. Rietumu lielvalstis un pat Josifs Staļins (krievu *Иосиф Виссарионович Джугашвили/Сталин*, gruzīnu იოსებ სტალინი) akceptēja G. Mannerheima ievēlēšanu Somijas prezidenta amatā 1944. gadā. Pateicoties tam, nekavējoties izdevās atjaunot normālas attiecības ar karā uzvarējušajām lielvalstīm. Pēc Padomju Savienības prasības 1945.–1946. gadā tā dēvētajās “kara atbildības prāvās” (*Sotasyyllisysoikeudenkäynti*) tika notiesāti un piespriesti cietumsodi citiem Somijas nozīmīgākajiem kara laika valsts vadītājiem, taču J. Staļins paziņoja, ka G. Mannerheimam apsūdzības netiks izvirzītas.

Sasniegumu novērtējums

G. Mannerheims ir viena no nozīmīgākajām personām Somijas vēsturē politikas un militārajā jomā. Zinātnieki kopumā atzīst G. Mannerheima ļoti augstās prasmes visos viņa ieņemtajos amatos. Ir skaidrs, ka G. Mannerheims ir viens no centrālajām vēsturiskajām personām, pateicoties kurām Somijā tika izveidota demokrātiska iekārta un Somija saglabāja savu neatkarību un iekšējo brīvību, neraugoties uz Padomju Savienības uzbrukumiem. Īpaši Otrā pasaules kara laikā G. Mannerheims sevi parādīja kā līderis un simbols visai tautai, kuram pat bijušie pretinieki izrādīja atzinību. G. Mannerheima diplomātiskās prasmes ir tikušas atzītas par izcilām. Tas ļāva Somijai veiksmīgi uzturēt attiecības gan ar lielvalstīm, gan mazākām kaimiņvalstīm. Tomēr G. Mannerheima darbībai ir bijuši arī kritiski vērtējumi. Galēji kreisie uz G. Mannerheimu raudzījās atturīgi, jo viņš bija balto spēku līderis Somijas pilsoņu karā. Atsevišķi kultūras darbinieki kritizējuši arī "Mannerheima kultu" ("*Mannerheim-kultti*"). Viņuprāt, G. Mannerheims ir ticis atspoguļots pārāk vienpusīgi pozitīvā gaismā. Daži pētnieki uzskata, ka G. Mannerheima personiskās rakstura iezīmes varētu būt izraisījušas konfliktus viņa attiecībās ar tuvākajiem kolēģiem.

Valsts un sabiedrības vērtējums

G. Mannerheimam izrādītā atzinība bija īpaši acīmredzama faktā, ka Somijas valdība un parlaments viņu uzaicināja ieņemt galvenos amatus Somijas valsts pastāvēšanas kritiskākajos brīžos. G. Mannerheims bija armijas virspavēlnieks pilsoņu karā un Otrajā pasaules karā. G. Mannerheims bija Somijas pirmais valsts vadītājs un vēlāk sestais prezidents, – abas reizes tika tieši uzaicināts, kas bija ārkārtējs gadījums. G. Mannerheims ir līdz šim vienīgais cilvēks neatkarīgās Somijas vēsturē, kas tika paaugstināts feldmaršala (*sotamarsalkka*) pakāpē 1933. gadā, turklāt 1942. gadā G. Mannerheims saņēma unikālo Somijas maršala titulu (*Suomen marsalkka*). Somijas augstākais militārais apbalvojums tika nodēvēts viņa vārdā (Mannerheima krusts, *Mannerheim-risti*). G. Mannerheims saņēmis visus augstākos Somijas valsts apbalvojumus, kā arī tika apbalvots ar lielu skaitu augstu ordeņu un medaļu no 17 citām valstīm. G. Mannerheima dzimšanas diena (4. jūnijā) ir Somijas Aizsardzības spēku karoga diena (*Puolustusvoimien lippujuhlapäivä*). 2004. gadā Somijas raidsabiedrība (*Yleisradio*) organizēja publisku balsojumu "Ievērojamākie somi" (*Suuret suomalaiset*). G. Mannerheims uzvarēja ar gandrīz 30 % balsu. Dažas aptaujas arī ārpus Somijas liecina, ka G. Mannerheims ir viens no pazīstamākajiem un cienījamākajiem somiem, īpaši Austrumeiropā un Centrāleiropā.

Atspoguļojums mākslā un literatūrā

Pazīstamākais G. Mannerheima pieminēklis Somijā ir jātnieka statujs Helsinku centrā, kas tika uzstādīta 1960. gadā (skulptors Aimo Tukiainen, *Aimo Tukiainen*). G. Mannerheima pieminēkli ir arī četrās citās pilsētās (Lahti, Mikeli, Tamperē, Turku). G. Mannerheima vārdā nosaukta iela vai laukums atrodams gandrīz 20 Somijas pilsētās. Par G. Mannerheima dzīvi un darbiem uzņemtas daudzas biogrāfiskas un dokumentālas filmas, piemēram, Kari Ūsitalo (*Kari Uusitalo*) 1968. gada filma "Mannerheims – Somijas maršals" (*Mannerheim – Suomen marsalkka*). Par godu G. Mannerheimam Somijā četras reizes (1937, 1941, 1952, 1967) un Amerikas Savienotajās Valstīs (ASV) 1967. gadā izdota pastmarka. G. Mannerheima mājvieta Helsinku centrā drīz pēc viņa nāves tika pārvērsta par muzeju (*Mannerheim-museo*).

Saistītie šķirkļi

[Krievijas–Japānas karš](#)

[Ielinieki](#)

[Pirmais pasaules karš](#)

[Somijas pilsoņu karš](#)

Autora ieteiktie papildu resursi

Tīmekļa vietnes

[Klinge, M., 'Mannerheim, Gustaf, \(1867 - 1951\)', Kansallisbiografia.fi, 29.05.2017.](#)

[The Mannerheim Museum](#)

Ieteicamā literatūra

Ahlander, D., Gustaf Mannerheimin elämä, Helsinki, Gummerus, 2017.

Ahto, S., Mannerheim. Tuttu ja tuntematon, Helsinki, Valitut palat, 1997.

Brantberg, R., Mannerheim: Koko tarina, Helsinki, Otava, 2018.

Clements, J., Mannerheim: president, soldier, spy, London, Haus, 2009.

Jägerskiöld, S., Nuori Mannerheim, Helsinki, Otava, 1964.

Jägerskiöld, S., Gustaf Mannerheim 1906–1917, Helsinki, Otava, 1965.

Jägerskiöld, S., Mannerheim 1918, Helsinki, Otava, 1967.

Jägerskiöld, S., Valtionhoitaja Mannerheim, Helsinki, Otava, 1969.

Jägerskiöld, S., Mannerheim rauhan vuosina 1920–1939, Helsinki, Otava, 1973.

Jägerskiöld, S., Talvisodan ylipäällikkö, Helsinki, Otava, 1976.

Jägerskiöld, S., Mannerheim, Marshal of Finland, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1986.

Jägerskiöld, S., Viimeiset vuodet 1944–1951, Helsinki, Otava, 1982.

Lappalainen, M., The Marshal of Finland, Mannerheim, Klaukkala, Recallmed, 1989.

Mannerheim, C. G. E., Across Asia from West to East in 1906-1908, Helsinki, Finno-Ugrian Society, 2008.

Mannerheim, C. G. E., The memoirs of Marshal Mannerheim, New York, E. P. Dutton & Company, INC., 1954.

Meinander, H., Gustaf Mannerheim: Aristokraatti sarkatakissa, Helsinki, Otava, 2017.

Meri, V., Suomen marsalkka C. G. Mannerheim, Helsinki, WSOY, 1988.

Screen, J., Mannerheim. The Finnish years, London, Hurst & Company, 2014.

Screen, J., Mannerheim. The years of preparation, London, C. Hurst & Company, 1993.

Vihavainen, T., Mannerheim: an officer of the Imperial Russian Army, Marshal of Independent Finland, Helsinki, St Petersburg Foundation of Finland, 2005.